

TÓTH ANDREA NOÉMI*

A kiutasításról a bírói gyakorlat tükrében¹

Bevezetés

A kiutasítást a korábbi² és a 2013. július 1-jén hatályba lépő új Büntető Törvénykönyv³ is a büntetések közé sorolta. A jogintézmény lényege, hogy azt a nem magyar állampolgár elkövetőt, akinek az országban tartózkodása nem kívánatos, Magyarország területéről ki kell utasítani, s a kiutasított köteles az ország területét elhagyni, és a kiutasítás tartama alatt nem térhet vissza.⁴ A törvény és a jogalkalmazás természetesen tovább árnyalják e büntetés feltételeit, valamint kizáró okait, azonban azt már e definícióból is láthatjuk, hogy büntetőjogi büntetésként egyértelmű célja az elkövető számára joghátrány okozása, melynek során az ország területét el kell hagynia a határozatban megjelölt időre.

Vuchetich Máttyás „A magyar büntetőjog rendszere” című művében⁵ fogalmazza meg, hogy a büntetés kifejezést kétféle értelemben használjuk. Egyik az anyagi, materiális, amely szerint a büntetést az elkövetővel szemben alkalmazott erőszakhoz való jogként fogjuk fel. Ezt azonban nem követhetjük, hiszen ez semmiben nem különbözik általában az erőszaktól, kényszerítéstől, vagy fizikai rossz okozásától. A büntetés másik, a hétköznapiakban is használatos értelme az alaki, formális értelelem, mely alapján az igazságszolgáltatásban alkalmazott büntetés az a rossz, amelyet törvényellenes cselekmény miatt a törvény megsértőjére, törvényes szankcióként alkalmaznak.⁶ A bünte-

tések közvetlen célja vita tárgyát képezheti, azonban végső céljában egyetértés figyelhető meg: a társadalom biztonsága, valamint a közrend és a törvények tekintélyének megóvása.⁷ A hatályos Büntető Törvénykönyvünk – a köztudatban élő neve alapján új Btk. – a büntetést, és annak célját az előző Btk.-ban megfogalmazott definíciót átvéve határozza meg, amely alapján büntetés a bűncselekmény elkövetése miatt a törvényben meghatározott

joghátrány, amelynek célja a társadalom védelme érdekében annak megelőzése, hogy akár az elkövető, akár más bűncselekményt kövessen el.⁸ A modern büntető törvényünk a büntetések tekintetében tehát a társadalom védelme érdekében a fentebb említett XIX. századi célokot túlmutatva szem előtt tartja a prevenciót is, mint a bűncselekmények elkövetésének egyik leghatékonyabb megelőzési módját.

Részben ugyanezen prevenciós szempontokat érvényesítik a büntetőeljárásban alkalmazott egyes kényszerintézkedések, így például az előzetes letartóztatás, a házi őrizet, vagy a távollattartás is. Hazánkban a távollattartás⁹ a kezdeti javaslatokban a családon belüli erőszak során bántalmazottak számára nyújtandó azonnali és hatékony segítségként tűnt fel, hiszen célja a bántalmazó, agresszív személyt elkülöníteni a bántalmazotttól. Logikáját tekintve a büntetőeljárásban – és azon kívül is¹⁰ – hasonló a kitiltáshoz, a kiutasításhoz, valamint az újonnan bevezetésre került sportrendezvények látogatásától való eltiltáshoz: a bíróság határozatában megjelölt személynek egy pontosan meghatározott földrajzi területtől, helyiségtől, közigazgatási egységtől; a sportrendezvénytől eltiltás esetén pedig egy rendezvénytől, illetőleg a sportlétesítménytől való távolmaradása a cél, ahol korábban bűncselekményt követett el, és ott további jelenléte nem kívánatos. A bírósági – vagy rendőrségi – határozattal biztosítják, hogy oda bizonyos ideig nem térhet vissza, így az ott élőket nem veszélyezteti, ezáltal ezzel a személyi körrel szemben újabb bűncselekmény elkövetését előzik meg az elkülönítésnek köszönhetően.

* III. évfolyamos nappali tagozatos PhD-hallgató, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi Tanszék, témavezető: Dr. habil Elek Balázs PhD, egyetemi docens, bíró, a Debreceni Ítéltábla tanácselnöke

¹ „A kutatás a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.”

² 1974. évi IV. törvény (továbbiakban: régi Btk.).

³ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (továbbiakban: Új Btk.).

⁴ Új Btk. 59. § (1) bekezdés.

⁵ Vuchetich Máttyás: *A magyar büntetőjog rendszere, I. könyv Elméleti büntetőjog*, Budán, A Magyar Királyi Egyetem Nyomdájában, 1819., 127. p.

⁶ Gál István László: *Gazdasági büntetőjog közgazdászoknak*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2007., 55. p.

⁷ Uo. 130. p.

⁸ Új Btk. 79. §

⁹ 2006. évi L.I. törvénnyel a büntető eljárási törvényünkbe illesztették a személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedések közé, 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (továbbiakban: Be.) 138/A. §.

¹⁰ A 2009. évi LXXII. törvény által bevezetett ideiglenes megelőző-, valamint a megelőző távollattartásra kell itt gondolunk, amelyet a rendőrség, illetőleg a polgári bíróság is elrendelhet, s nem szükséges hozzá folyamatban lévő büntetőeljárás. Mindezekre a kényszerintézkedésként alkalmazott távollattartás elégtelensége miatt volt szükség, hiszen így a sértettek számára könnyebb hozzáférést biztosít, amelyet a távollattartással szemben osztrák mintát követve felállított elsődleges követelmények között találunk a gyorsaság és a hatékonyság mellett.

A kiutasítás a bevezetésétől kezdve többször módosításra került, s a bírói gyakorlat is ennek fényében változott. Noha hazánkban a bírúk – ellentétben az angolszász common law jogrendszer követő államokkal – nem a korábbi ítéleteket követve ítéleznek, azonban iránymutatásként szolgálhatnak számukra a korábbi döntések. A kiutasítással kapcsolatban megjelent bírósági határozatokra is igaz ez, hiszen nem egyszer olyan alapvető sarokpontokat jelölnek meg, amelyek a későbbi ügyekben hozott ítéleteknél is relevanciával bírhatnak.

A kiutasítás általános szabályai

A kiutasítás kifejezést jelen tanulmányban büntetőjogi büntetésnek használom, nem pedig úgy, mint idegenrendészeti eszközt, amely az adott állam területén nem kívánatos, az állam közrendjére, közbiztonságára veszélyt jelentő külföldi személy eltávolítására¹¹ szolgál.¹²

A kiutasítás tehát olyan büntetőjogi büntetés, amely az elítélt alapjogait korlátozza.¹³ Ezt a büntetést a Btk. alapján kizárólag nem magyar állampolgár elkövetővel szemben lehet alkalmazni, akinek a tartózkodása Magyarország területén nem kívánatos. A törvény nem tűr mérlegelést, hiszen amennyiben „nem kívánatos” az elkövető, úgy kötelező a kiutasítás. Látszólag ez a büntetés ellentétes az uniós joggal és – az Európai Unió tagjaként tekintettel az uniós polgárságra – az egyik alapszabadságot, a szabad mozgás és tartózkodás jogát sértheti. E jogok gyakorlása azonban nem korlátlan, az uniós polgárok e jogával kapcsolatos megszorításokat az 2004/38/EK irányelv¹⁴ tartalmazza. A kiutasítással szembeni védelemről szóló cikk¹⁵ szerint huzamos tartózkodási joggal rendelkező uniós polgárral és családtagjaival szemben nem hozható kiutasító határozat, kivéve, ha súlyos közrendi, vagy közbiztonsági okról van szó. Azaz a közrend, közbiztonság

még az egyébként huzamos tartózkodási joggal rendelkező uniós polgár és annak családtagja számára is korlátozhatja a szabad mozgást az Európai Unión belül. Ezen okokból hozott intézkedéseknek meg kell felelniük az arányosság elvének, és kizárólag az érintett egyén személyes magatartásán alapulhatnak. Korábbi büntetőítéletek önmagukban nem képezhetik ezen intézkedések meghozatalának az alapját.¹⁶ Az új Btk. is rendezi a kérdést, eszerint a szabad mozgás és tartózkodás jogával, valamint Magyarország területén letelepedettként vagy bevándoroltként tartózkodási joggal rendelkező személlyel szemben kiutasításnak csak olyan bűncselekmény elkövetése miatt lehet helye, amely ötévi vagy azt meghaladó tartamú szabadságvesztéssel büntetendő.¹⁷ Tehát velük szemben a bűncselekmény súlyosságát, azaz az elkövetés esetén kiszabható törvényi minimumot tekinti korlátnak, így a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személlyel szemben egy kisebb súlyú bűncselekmény esetén, amely öt évet meg nem haladó szabadságvesztéssel büntetendő, nincs helye kiutasításnak. Egy korábbi ügyben – amikor még hazánk nem volt az Európai Unió tagja – az akkori Legfelsőbb Bíróság úgy látta, hogy például az ittas járművezetés vétségének tárgyi súlya távolról sem olyan mértékű (az elkövető alanyi ismérveinek megfelelő alakulása mellett), hogy a terheltnek az országban tartózkodását nem kívánatos, és emiatt a kiutasítás alkalmazását indokoltá tehetné. Az első ízben ittas járművezetés vétségét elkövető és kedvezőtlen megítélésre okot nem adó személyi körülményekkel rendelkező terhelttel szemben nem indokolt olyan értéktételek kialakítani, hogy a tartózkodása a Magyar Köztársaság területén nem kívánatos.¹⁸

Az irányelv rendelkezik kifejezetten az uniós polgárral szemben hozható kiutasítási határozatról, melynek csak akkor van helye, ha a közbiztonság tagállamok által meghatározott nyomós okán alapul, ha a fogadó állam területén tartózkodtak az elmúlt tíz évben, vagy kiskorúak. Kiskorúakkal szemben alkalmazott kiutasítás alóli kivétel, ha a kiutasítás a gyermek legjobb érdekében történik, amelyet az Egyesült Nemzeteknek a gyermekek jogairól szóló, 1989. november 20-i egyezménye határoz meg.¹⁹

Egyértelmű a Btk.-ban található szabály, azonban azt nem jelöli meg, hogy mit jelent pontosan, hogy valaki nem kívánatos. Ezt a bírói gyakorlat áttekintésével a következőképpen határozhatjuk meg. „Általában annak az idegen állampolgárságú elkövetőnek az országban tartózkodása 'nem kívánatos' aki a közbiztonságot veszélyezteti vagy a Magyar Köztársaság érdekeit más módon sérti”.²⁰ Továbbá „a bíróságok ítélezési gyakorlata szerint azonban a kiutasítás alkalmazására csak az erkölcsi és jogi normákat súlyosan sértő magatartás miatt, illetőleg a külföldi helyzetével vissza-

¹¹ A kiutasítást idegenrendészeti eszközként meg kell különböztetnünk a kitoloncolástól, és a visszairányítástól is. A kitoloncolás azt jelenti, hogy az állam kötelezte a külföldit az államterület elhagyására, amire az azonban önként nem hajlandó, s így vele szemben kényszerrel alkalmazva elkísérik a határig. A visszairányítás során a külföldit be sem engedik az államterületre. Blutman László: *A kiutasítás és a refoulement egyes jogi kérdései – Magyarország és az európai integráció*, In: *Tanulmányok az Európai Unió jogi intézményei és a jogharmonizáció köréből*, (szerk.: Tóth Károly), József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara Nemzetközi Jogi Tanszékének kiadványai, Szeged, 1998., 8. p.

¹² Blutman László: *A kiutasítás és visszaküldés az alapjogok árnyékában*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatate, Acta Juridica et politica, Tomus LII. fasciculus 2., Szeged, 1997., 5. p.

¹³ *Büntetőjog*, (szerk.: Margitán Éva), ELTE Eötvös Kiadó Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, 2010., 109. p.

¹⁴ Az Európai Parlament és Tanács 2004/38/EK irányelve (2004. április 29.) az Unió polgárainak és családtagjaiknak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról, valamint az 1612/68/EGK rendelet módosításáról, továbbá a 64/221/EGK, a 68/360/EGK, a 72/194/EGK, a 73/148/EGK, a 75/34/EGK, a 75/35/EGK, a 90/364/EGK, a 90/365/EGK és a 93/96/EGK irányelv hatályon kívül helyezéséről. 2004.4.30. HL L 158/77

¹⁵ Uo. 28. cikk

¹⁶ Uo. 27. cikk (2) bekezdés

¹⁷ Új Btk. 59. § (3) bekezdés

¹⁸ BH 1994.119.

¹⁹ Európai Parlament és Tanács 2004/38/EK irányelve 28. cikk (3) bekezdés

²⁰ EBH 1999.86.

élő, szándékos bűncselekményt ismételten elkövető terhelttel szemben kerülhet sor, amennyiben a büntetés célja a kiutasítással érhető el (BJD 8597. sz.).²¹ Bár orientálhatják a bíróságot egy-egy ügy eldöntése kapcsán az idézett határozatok, de objektív meghatározást egyik sem tartalmaz. Azt mondhatjuk, hogy az adott ügyben a bírácnak az eset összes körülményeit tekintetbe véve kell eldönteni, hogy a terhelt „nem kívánatos személynek” minősül-e.

A már említett irányelv sem ad definíciót, csupán az általános elvei között tartalmazza, hogy a beutazási és tartózkodási jog korlátozására akkor kerülhet sor, ha az érintett egyén személyes magatartása valódi, közvetlen és kellően súlyos veszélyt jelent a társadalom valamely alapvető érdekére. Az adott üggyhez közvetlenül nem kapcsolódó, vagy az általános megelőzési megfontolásokon alapuló indokolások nem elfogadhatóak.²² Ez is azt sugallja, hogy esetről esetre kell megvizsgálni a korlátozás lehetőségét, nem lehet általános mércét felállítani, amelyet minden ügyben segítségül hívhatunk.

Amennyiben a bíróság a kiutasítás büntetést szabja ki, az elítélt köteles az ország területét elhagyni és a kiutasítás időtartama alatt ide vissza nem térhet.²³

A törvényben foglalt korlát, hogy nem utasítható ki a magyar állampolgár, valamint az, aki menedékjogot élvez,²⁴ továbbá e kategóriába esik az, aki a magyar állampolgársága mellett egyéb állampolgársággal is rendelkezik (így kettős állampolgár). Aki menedékjogot élvez, az jogcímmel rendelkezik Magyarország területén való tartózkodásra, és egyidejű védelmet élvez a visszaküldés, a kiutasítás és a kiadatás ellen,²⁵ és a törvény az alapelvek között rögzíti,²⁶ hogy a menekültek menedékjogot élveznek. Így tehát velük szemben nem alkalmazható ez a büntetés. A menekültekkel kapcsolatban megállapításra került, hogy a menekültként elismert személy – a jogszabályok alkalmazása szempontjából – a magyar állampolgárral egy tekintet alá esik, és a menekülti jogállása fennállásáig vele szemben a kiutasítás nem alkalmazható.²⁷ Ugyanakkor kiszabható külföldivel, vagy hontalan személlyel szemben. A kiutasítás más büntetésekhez való viszonyát tekintve állhat önállóan, vagy más büntetés mellett is, kivéve a közérdekű munkát, vagy a pénzbüntetést.²⁸ Két esetben viszont nem érvényesül ez az általános büntetéskiszabási tilalom. Az egyik, ha a bűncselekmény büntetési tételének felső határa háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb, ekkor szabadságvesztés helyett elzárás, közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás, kitiltás, sportrendezvények látogatásától való eltiltás, kiutasítás, illetve e büntetések közül több is ki-

szabható.²⁹ A másik eset pedig, ha a Btk. elzárással rendeli büntetni a bűncselekményt, akkor helyette, vagy mellette is kiszabható a kiutasítás.³⁰ Tehát az általános korlátozás ezen eseteknél nem érvényesül, így a kiutasítás akár közérdekű munka, vagy pénzbüntetés mellett is kiszabható.

A kitiltással ellentétben nem találunk külön utalást a Btk. Különös Részében arra vonatkozóan, hogy mely bűncselekmények esetén lehetne a kiutasítást kiszabni, így azt mondhatjuk, hogy a törvényben megállapított feltételek teljesülése esetén bármely bűncselekménynél, amennyiben azt nem magyar állampolgár követte el, s az alkalmazását a bíróság indokoltnak látja. Nem lehet általános zsinórmértéket megadni, hogy mely bűncselekmények esetén elvárt, s melyek esetében szokatlan a kiutasítás alkalmazása, mindig esetről esetre kell megvizsgálni az alkalmazás lehetőségét. Ugyanakkor van egy bizonyos határ, az úgynevezett kiemelt tárgyi súlyú bűncselekmények, amelyeknél a mérlegelés szóba sem jöhet,³¹ s egyértelműen ki kell szabni.

Mindezekkel együtt azonban találunk olyan közzétett határozatokat, amelyek szerint bizonyos bűncselekmények esetén kizárt a kiutasítás lehetősége. Így például „kiutasítás mellékbüntetés nem alkalmazható a jövedéki orgazdaság vétsége miatt pénzbüntetésre ítélt, az országban tartózkodásával a közbiztonságot jelentősen nem veszélyeztető, Magyarországon családi kapcsolatokkal rendelkező nem magyar állampolgárral szemben.”³² Az eset kiemelését alátámasztó érdekesége, hogy a védői indítvány azon alapult, hogy a kiutasítás miatt a terhelt családi viszonyai a bűncselekmény súlyához képest aránytalanul sérülnének, ennélfogva az elbírálás idején hatályban volt Btk. szerint a családi élet sérthetetlensége és a közbiztonság jelentős veszélyeztetése esetén is csak tízévi, vagy ezt meghaladó szabadságvesztés kiszabása esetén lehetett volna a terhelttel szemben kiutasítást alkalmazni, és pénzbüntetés kiszabása mellett erre nem kerülhetett volna sor. A Legfelsőbb Bíróság kifejtette, hogy a Btk.-nak ez a rendelkezése nemcsak a családtagok anyagi támogatását szolgálja, hanem általában a hozzátartozói kapcsolatok védelmét is, még ha azok elsődlegesen nem anyagi jellegű támogatásban mutatkoznak is meg. A konkrét ügyben a védői felülvizsgálati indítvánnyal összhangban megállapította, hogy a kiutasítás mellékbüntetést nem lehetett volna kiszabni, így a kiutasítás kiszabását mellőzte.

Szintén a családi kapcsolatok védelmére (valamint a sértetti közrehatásra) alapozva állapította meg egy határozat, hogy „az emberölés büntette miatt kiszabott szabadságvesztés mellett sem indokolt a kitiltás

²¹ BH 1994.119.

²² Európai Parlament és Tanács 2004/38/EK irányelve 27. cikk (2) bekezdés

²³ Új Btk. 59. § (1) bekezdés

²⁴ Új Btk. 59. § (2) bekezdés

²⁵ 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról 2. § c) pontja

²⁶ Uo. 3. § (2) bekezdés

²⁷ BH 1998.3.

²⁸ Új Btk. 33. § (6) bekezdés b) pontja

²⁹ Új Btk. 33. § (4) bekezdés

³⁰ *Ha a bűncselekményt e törvény elzárással rendeli büntetni, e büntetés helyett vagy mellett közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás, kitiltás, sportrendezvények látogatásától való eltiltás vagy kiutasítás, illetve e büntetések közül több is kiszabható.* [Új Btk. 33. § (5) bekezdés]

³¹ Kutron Katalin: *A kiutasításról*, *Ügyészek Lapja*, 1999/1., 21. p.

³² BH 2007.211.

mellékbüntetés alkalmazása azzal a külföldi állampolgárságú, de magyar nemzetiségű elkövetővel szemben, akinek korábbi életvezetése kifogástalan, közeli hozzátartozói Magyarországon élnek és cselekményének elkövetésében a sértett jelentősen közrehatott.”³³ Ebben az ügyben a terhelt korábbi jogkövető magatartása, valamint közeli hozzátartozóinak magyarországi lakóhelye indokolta, hogy az akkori Legfelsőbb Bíróság nem tartotta helytállóknak a terhelt „nem kívánatos”-nak minősítését, így ezt a mellékbüntetést mellőzte. Az indokolás szerint „a család egységének fenntartása, a rokoni kapcsolatok ápolásához fűződő méltányolható érdek egyöntetűen amellet szoltak, hogy az eddigiekben büntetlen magyar nemzetiségű vádlottal szemben e súlyos jogfosztó mellékbüntetést a bíróság ne alkalmazza”.³⁴

A bíróság a kiutasítás kiszabhatósága során azt is vizsgálja, hogy e büntetés mennyiben sérti az elítélt emberi jogait, különösen a családi élet és a magánélet tiszteletben tartásához való jogát, illetve kiutasítása esetén nem lenne-e kitéve a származási országában kínzásnak, embertelen vagy megalázó bánásmódnak. Nemcsak a szoros értelemben vett hazai jogszabályokat kell ilyen esetben a bíróságnak ismernie, mint például az Alaptörvény vonatkozó szakaszait,³⁵ hanem a különböző, e témakört érintő nemzetközi egyezményeket is, mint amilyen az Emberi Jogok Európai Egyezménye,³⁶ melynek több cikke és kiegészítő jegyzőkönyve is kapcsolódik a kiutasításhoz.³⁷

A kiutasítás időtartama

A kiutasítás időtartamát tekintve lehet határozott ideig tartó, vagy végleges hatályú.³⁸ Az új Btk. szerint végleges hatállyal az utasítható ki, akit tízévi vagy azt meghaladó tartamú szabadságvesztésre ítélnék, és az országban tartózkodása a közbiztonságot jelentősen veszélyeztetné, figyelemmel a bűncselekmény kiemelkedő súlyára, az elkövetés jellegére, és az elkövető kapcsolataira.³⁹ Láthatjuk, hogy ez a szabály az európai uniós dokumentumokhoz hasonlóan a közbiztonságot tartja elsődleges szempontnak, s már nem ad taxatív felsorolást – az előző Btk.-tól eltérően –, amelyben meghatározná azon bűncselekmények körét, me-

³³ EBH 1999.86.

³⁴ Legf. Bír. Bf. V. 1.247/1999/5. sz.

³⁵ Alaptörvény XIV. cikk (1) Magyar állampolgár Magyarországi területéről nem utasítható ki, és külföldről bármikor hazatérhet. Magyarországi területén tartózkodó külföldi csak törvényes határozat alapján lehet kiutasítani. Tilos a csoportos kiutasítás.

(2) Senki nem utasítható ki olyan államba, vagy nem adható ki olyan államnak, ahol az a veszély fenyegeti, hogy halálra ítélik, kínöztetik vagy más embertelen bánásmódnak, büntetésnek vetik alá.

(3) Magyarország – ha sem származási országuk, sem más ország nem nyújt védelmet – kérelemre menedékjogot biztosít azoknak a nem magyar állampolgároknak, akiket hazájukban vagy a szokásos tartózkodási helyük szerinti országban faji, nemzeti hovatarozásuk, meghatározott társadalmi csoportokhoz tartozásuk, vallási, illetve politikai meggyőződésük miatt üldöztetik, vagy az üldözéstől való félelmük megalapozott.

³⁶ 1993. évi XXXI. törvény hirdette ki.

³⁷ Blutman László: *A külföldiek kiutasításának különös akadályairól*, Acta Humana, 1997/27., 39. p.

³⁸ Új Btk. 60. § (1) bekezdés

³⁹ Új Btk. 60. § (3) bekezdés

lyeknél lehetőség van végleges hatályú kiutasítást alkalmazni.⁴⁰ Ezt az új Btk. alapján a büntetés kiszabására jogosult bíróság fogja eldönteni esetről esetre. Annyi korlátot azonban tartalmaz a törvény, hogy a külön törvény szerint szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személy végleges hatállyal nem utasítható ki.⁴¹

A végleges hatályú kiutasítás alól a bíróság a kiutasítottat, kérelmére mentesítheti, ha arra érdemes és a kiutasítás óta tíz év eltelt.⁴² Ennek értelmében bár végleges hatállyal kellene az országot elhagynia és ide többé nem térhetne vissza, azonban a kérelme alapján a hatóság engedélyezheti, hogy visszatérjen, amennyiben az elítélt arra érdemes, és eltelt tíz év a kiutasítása óta. Ez az időtartam a határozott ideig tartó kiutasítás maximuma, amely álláspontom szerint előlegezett bizalmat jelent az elítélt számára, hogy a büntetés végrehajtása után jogkövető és törvénytisztelő lesz.

Amennyiben a kiutasítás nem végleges hatályú, akkor határozott ideig tart, melynek legrövidebb tartama egy év, leghosszabb tartama tíz év.⁴³ A kiutasítás tartama az ítélet jogerőre emelkedésével kezdődik. A tartamába nem számít bele az az idő, amely alatt az elítélt a szabadságvesztés büntetését tölti, tehát miután a szabadságvesztés büntetését letöltötte, akkor kezdheti meg a kiutasítás végrehajtását. A külön törvény szerinti szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személy, valamint Magyarország területén letelepedtként vagy bevándoroltként tartózkodási joggal rendelkezővel szemben kiutasításnak csak olyan bűncselekmény elkövetése miatt lehet helye, amely ötévi, vagy azt meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő. A külön törvény szerint szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személlyel szembeni kiutasítás alkalmazhatóságánál nem a bíróság által kiszabott szabadságvesztés tartama, hanem azon bűncselekménynek a büntetőtörvényben meghatározott büntetési tétele az irányadó, amelyben a bíróság a terhelt büntetőjogi felelősségét megállapította.⁴⁴

A kiutasítás kiszabásának plusz feltételei

A Btk. a kiutasítás kiszabásánál két személyi kör esetében további feltételeket határoz meg. Mindkét csoportnál feltétel, hogy kiutasításnak csak tízévi, vagy

⁴⁰ A régi Btk. taxatív felsorolta azokat a bűncselekményeket, amelyek esetén végleges hatályú kiutasítást lehetett kiszabni. Régi Btk. 61. § (3) bekezdése: állam vagy emberiség elleni bűncselekmény (X. és XI. fejezet), emberrablás (175/A. §), emberkereskedelem (175/B. §), terrorcselekmény (261. §), nemzetközi gazdasági tilalom megszegése (261/A. §), légi jármű, vasúti, vízi, közúti tömegközlekedési vagy tömeges áruszállításra alkalmas jármű hatalomba kerítése (262. §), visszaélés robbanóanyaggal vagy robbantószerrel [263. § (2) bek.], visszaélés lőfegyverrel vagy lőszerrel [263/A. § (2) bek.], visszaélés kábítószerekkel (282–282/B. §), illetve bűncselekménynek bünszervezetben (137. § 8. pont) történő elkövetése.

⁴¹ Új Btk. 60. § (3) bekezdés

⁴² Új Btk. 60. § (5) bekezdés

⁴³ Új Btk. 60. § (2) bekezdés

⁴⁴ BH 2009.353.

azt meghaladó tartamú szabadságvesztés kiszabása esetén lehet helye. Az egyik csoportba az tartozik, aki Magyarország területén legalább tíz éve jogszerűen tartózkodik, tehát oly hosszú ideje, amely a határozott időtartamú kiutasítás felső határával megegyezik, így külföldiként Magyarországhoz már olyan mértékű kötődése alakult ki, amely indokolja, hogy vele szemben csak akkor lehet kiutasítást kiszabni, ha olyan súlyú bűncselekményről van szó, amely miatt legalább tízévi, vagy azt meghaladó szabadságvesztést szab ki a bíróság. Ez egy bírósági határozatban is pontosításra került. Az adott ügyben a terhelt érvényes tartózkodási engedéllyel már több, mint tíz éve élt Magyarországon, s ez idő alatt a bíróság jogerősen nem rendelte el a kiutasítását, vele szemben idegenrendészeti intézkedés sem történt, így a kiutasítás alkalmazásának szempontjából az itt tartózkodása akkor is jogszerűnek tekintendő, amennyiben a szándékos bűncselekményeinek elkövetése ezen időtartamon belülre esik.⁴⁵ Elegendő tehát a tíz éves jogszerű itt tartózkodáshoz, hogy ne legyen vele szemben idegenrendészeti intézkedés, s a bíróság sem rendelte el jogerős ítéletével a kiutasítását. További feltétel, hogy csak akkor lehet a kiutasítást elrendelni, ha az elkövetőnek az országban tartózkodása a közbiztonságot jelentősen veszélyeztetné. Láthatjuk, hogy az európai uniós jogszabályokat követve a jogok szabad gyakorlása tekintetében e ponton is a közbiztonság képezi a korlátot.

Másik kedvezményezett csoport, akiknek a családi élet tiszteletben tartásához való joga sérülne a kiutasítás alkalmazása során, feltéve, hogy az elkövetőnek az országban tartózkodása a közbiztonságot jelentősen veszélyeztetné. A kiutasítás kiszabásához esetükben is legalább tízévi, vagy ezt meghaladó szabadságvesztés kiszabását írja elő a törvény.⁴⁶ Láthatjuk, hogy velük szemben is a közbiztonság az a magasabb érdek, amely felülírja ezen kiemelt személyi kör érdekeit, s ezzel együtt a családi élet tiszteletben tartásához való jogot is.

A korábbi Btk. egy harmadik személyi kört, a fiatalkorúakat is kiemelten kezelte, hiszen velük szemben is csak tízévi, vagy ezt meghaladó szabadságvesztés kiszabása esetén lehetett helye a kiutasításnak. E büntetésnél is enyhébb szabályok vonatkoznak rájuk, mint a felnőtt korúakra, azonban az új Btk. a fiatalkorúakat kivéve e „kedvezményekben részesülő” sorból, így velük szemben már az általános szabályok szerint van lehetőség a kiutasításra. Egy érdekes esetet kell itt idéznünk, melynek a Btk. változása miatt különös relevanciája lehet napjainkban is. Amennyiben az elkövetés és az elbírálás között jogszabály-változás történt, úgy lehetséges az elkövetőre nézve kedvezőbbet alkalmazni a Btk. 2. § alapján, azonban a büntetőtörvény időbeli hatályára vonatkozó rendelkezés nem vezethet az elkövetéskori és az elbíráláskori büntetőtörvény

vegyített alkalmazásához.⁴⁷ Az ügyben az elbíráláskori szabályok voltak kedvezőbbek a kiutasítás tekintetében, azonban az egész bűncselekményre nézve pedig az elkövetéskoriak. Emiatt az elkövetés idején hatályban lévő alkalmazta a bíróság, így a kiutasítás mellékbüntetés alkalmazási feltételei is aszerint alakultak – a terhelt számára kedvezőtlenül –, akkor is, ha az elbíráláskori szabályok ebben a tekintetben az elkövetőre nézve kedvezőbbek lettek volna. Így ha például egy 2013. július 1-je előtt elkövetett bűncselekményről van szó, a régi Btk.-t kellene alkalmazni, de az új Btk. 2. § alapján arra is van lehetőség, hogy ha enyhébben bírálendő el, vagy már nem bűncselekmény, akkor az új Btk.-t lehet alkalmazni a terhelt számára kedvezőbb módon. A fiatalkorú esetében előnyösebb lenne a kiutasítás szempontjából az elkövetés idején hatályban lévő – tehát a régi Btk.-t alkalmazni, amely csak tízévi, vagy ezt meghaladó szabadságvesztés kiszabása esetén engedte meg a kiutasítást –, azonban ha az elbíráláskori szabályok a bűncselekmény megítélését tekintve kedvezőbbek, akkor az elbírálás idején hatályban lévő kell alkalmazni, s így már egyáltalán nem szükséges feltétel hozzá, hogy tízévi, vagy ezt meghaladó szabadságvesztést szabjanak ki a fiatalkorú terhelttel szemben, hiszen az általános szabályok szerint alkalmazható vele szemben a kiutasítás. Amennyiben az elkövetés idején hatályban lévő Büntető Törvénykönyv szerint bírálják el, úgy lehet, hogy a bűncselekmény megítélése szigorúbb lenne, azonban a kiutasításnak csak akkor lenne helye, ha legalább tízévi, vagy ezt meghaladó szabadságvesztés kiszabására kerülne sor, valamint ha az országban tartózkodása a közbiztonságot jelentősen veszélyeztetné.

Ugyanakkor arra is láthatunk példát,⁴⁸ hogy nem az elkövetéskori, hanem az elbíráláskor hatályban lévő büntetőtörvény szerint kellett volna a kiutasítást (akkor még mellékbüntetésként) kiszabni, mivel az elkövetéskor hatályos törvény alapján még nem kellett megjelölni a tartamát, az elbírálás idején hatályban lévő törvény szerint pedig már határozott tartamú kiutasítást kellett volna kiszabni, ami a terhelt számára egyértelműen kedvezőbb lett volna. Ez a hátrány már különleges eljárás keretében sem volt orvosolható. Emiatt az akkori Legfelsőbb Bíróság a megtámadott másodfokú határozatot hatályon kívül helyezte és a másodfokú bíróságot új eljárásra utasította.⁴⁹

Az egységes időbeli hatály kérdését tárgyalja egy másik közzétett döntés,⁵⁰ amely szerint önmagában a kiutasításra vonatkozó szabályok enyhülése nem eredményezi az enyhébb elbírálás lehetőségét, ha a bűncselekmény büntetési tételére és a büntetés kiszabására vonatkozó rendelkezések súlyosabbá váltak. Ez a határozat alátámasztja az előbbi érvelést, hiszen ez tulajdonképpen annak az inverz helyzetét vonultatja fel. Tehát az új Btk.-val a kiutasítás szabályai a fiatalko-

⁴⁷ BH 2010.264.

⁴⁸ BH 2006.273.

⁴⁹ Legfelsőbb Bíróság Bfv. I. 679/2005. sz.

⁵⁰ BH 2006.383.

⁴⁵ BH 2011.300.

⁴⁶ Új Btk. 59. § (4) bekezdés

rúakra nézve szigorodtak, így ebből a szempontból az előző Btk.-ban írtakat lenne számukra előnyös alkalmazni, ugyanakkor ha az elkövetett bűncselekmény tekintetében az új Btk. enyhébb szabályokat tartalmaz a büntetési tételre és a büntetés kiszabására, úgy az új törvényt kell alkalmazni. A bíróságnak választania kell a két törvény között, nem alkalmazhatja úgy, hogy a terhelt számára kedvező rendelkezéseket kiemeli az egyikből is és a másikkól is.

Amennyiben a bíróság az elítéltet kiutasítja Magyarország területéről, úgy az köteles az ítélet jogerőre emelkedését követően, vagy a végrehajtandó szabadságvesztésből történő szabadulása után az ország területét elhagyni, s a kiutasítás tartama alatt vissza nem térhet. Az új Btk. már azt is rögzíti, hogy a kiutasítás tartama az ítélet jogerőre emelkedésével kezdődik. A kiutasítás tartamába nem számít be az az idő, amely alatt az elítélt szabadságvesztés büntetést tölti.⁵¹ Ha az elítélt nem teljesíti önként, akkor köteles tűrni, hogy az ítéletet kényszerrel végrehajtsák.

A kiutasítás végrehajtása

A kiutasítás végrehajtásáról a Bv. tvr. rendelkezik,⁵² utalva a külföldiek beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvényre, amelyre a bíróságnak figyelemmel kell lennie, hiszen az abban rögzített akadályok fennállása esetén a kiutasítás nem hajtható végre. Amennyiben kiutasítást kizáró ok áll fenn, úgy az ügyész a kizáró ok fennállásának megállapítása iránt indítványt tesz a büntetés-végrehajtási bírónak, vagy ha az eljárás az elítéltnél közvetlenül a bíróságnál tett kérelmére indult, akkor a büntetés-végrehajtási bíró beszerzi az ügyész indítványát. Az eljárást annak az idegenrendészeti hatóságnak a területén illetékes büntetés-végrehajtási bíró folytatja le, amelynek területén az elítélt tartózkodik.

A büntetés-végrehajtási bíró az idegenrendészeti hatóság kezdeményezése alapján az ügyész indítványára, de legalább kétévkenként megvizsgálja a kiutasítás végrehajthatóságát, a bűnügyi költséget az állam viseli.

A kiutasítást – ha azt végrehajtandó szabadságvesztés vagy elzárás mellett szabták ki – a szabadságvesztés vagy elzárás kiállása után, egyébként az ítélet jogerőre emelkedése után kell végrehajtani, mindez a területi idegenrendészeti hatóság hatáskörébe tartozik.⁵³ E jogintézménynél is igaz tehát az a tétel, hogy a határozat jogerőre emelkedésének időpontja nem feltétlenül esik egybe a határozat végrehajthatóságával.⁵⁴

⁵¹ Új Btk. 60. § (4) bekezdés

⁵² 1979. évi 11. törvényerejű rendelet (továbbiakban: Bv. tvr.) a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról 12. §.

⁵³ Bv. tvr. 75. §

⁵⁴ Erről bővebben lásd: Elek Balázs: *A jogerő a büntetőeljárásban*, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi Tanszéke, Debrecen, 2012., 128. p.

A kiutasítás és a kitiltás

A két jogintézmény logikájában hasonló egymáshoz, amely a közös gyökereikre vezethető vissza, hiszen egyes formáik és elnevezéseik nem voltak teljesen elválaszthatóak már a római jogban sem. A relegatio a Rómában való tartózkodás tilalmát jelentette, amelynek egyik formája a kiutasítás volt (relegatio ex loco), ami meghatározott hely elhagyását írta elő, míg másik formája az internálás, amely meghatározott helyen való tartózkodásra kötelezte a hatálya alatt álló személyt és e hely elhagyási tilalmát jelentette.⁵⁵

A mai magyar büntetőjogban éles különbségeket fedezhetünk fel a két jogintézmény között, de tagadhatatlanul több közös vonást is felfedezhetünk. Ilyen az is, hogy a határozat hatálya alatt álló személynek mindkettőnél egy meghatározott területtől kell távol maradnia valamint hogy a határozott tartamának generális minimumát és generális maximumát a törvény meghatározza. A kitiltás az előző Btk.-ban csak szabadságvesztés mellett volt kiszabható, azonban az új Btk. alapján már ez is büntetés, és a kiutasításhoz hasonlóan önállóan is állhat, így ez is egy közös ponttá vált.

Jelentős különbség ugyanakkor, hogy míg a kiutasítás nemcsak határozott tartamú, hanem végleges hatályú is lehet, addig a kitiltás ezzel szemben csak határozott tartamú lehet, melynek legrövidebb tartama egy év, leghosszabb tartama öt év. Eltérés ezenkívül, hogy a kitiltás bárkivel szemben kiszabható, így akár külföldivel, nem magyar állampolgárral szemben is, így a személyi hatálya szélesebb, mint a kiutasításé, hiszen az csak nem magyar állampolgárral szemben alkalmazható büntetés. A kiutasítás mindig az ország egész területéről történik, míg a kitiltás legfeljebb az ország egy meghatározott részéből, de sohasem az egész területéről.

Záró gondolatok

A távortartás logikáját követő büntető anyagi jogi szankciót, a kiutasítást kívántam részletesen bemutatni a bírói gyakorlat tükrében. Nem tekinthetők újnak a büntető jogelméletben a hasonló elven működő szankciók, hiszen már a kezdetleges szabályokon alapuló antikvitás társadalmában is létezett a közösségből való elűzés, vagyis a bűnös személyt a közösség – ahová előtte tartozott –, kivetette magából. Az elűzött személy elmenekülhetett, s valahol máshol új életet kezdhetett, de akár a bosszúálló személy büntetlenül agyon is üthette, ha épp úgy hozta a sors. A számkivetés célja – a távortartáshoz, illetőleg napjaink büntetőjogában megtalálható kiutasításhoz, kitiltáshoz, és a sportrendezvény látogatásától való eltiltáshoz hasonlóan – kizárólag negatív volt, azaz eltávolítani a közösségből azt a személyt, aki a békét, illetve

⁵⁵ Balogh Ágnes: *Fejezetek a kiutasítás egyetemes történetéből*, Tudományos Diálg, Jogtörténeti Különszám 2000, 26. p.

leg a békés együttélést zavarja, vagy lehetetlenné teszi.⁵⁶ Az elűzéssel megfosztották a közösség nyújtotta védelemtől, s így egyedül kellett felvennie a harcot az esetleges támadásokkal szemben is.

A felvilágosodás során ellentétes nézetek alakultak ki a száműzetéssel kapcsolatban, hiszen legtöbbször a vagyontalanok számára ez nem jelentett határoszankciót, csupán annyit, hogy az eddigiektől különböző helyszínen folytathatta az addig életmódját, ami akár még kedvező hatással is lehetett, hiszen az új helyen senki nem ismerte. Ennek alapján valódi büntetés a száműzetés mellett a vagyronvesztés volt, hiszen ez már jelentős visszatartó hatással bírhatott a minimális vagyonnal rendelkezők számára is. Az ellenzői nemzetközi jogi jellegű érvelés is felhozta, amely szerint a nemzetközi jog szabályait is sérti, amennyiben „pestises árut” szabadítanak a szomszédos államok nyakába, vagyis olyan személyeket, akik bűnöző életmódot folytatnak. A száműzött személynek sem kedvez, hiszen az idegen helyen csak a csavargók és koldusok sorát gyarapítja, s tisztességes megélhetési forrásra nem számíthat. Ugyanakkor bizonyos lokális büncselekményeknél megengedhetőnek tartották a kényszerlakhelyre való letelepítést, amikor a helyi körülmények determinálják a büncselekmény elkövetését, s a személyi körülmények annyira nem játszanak jelentős szerepet.⁵⁷ II. Lipót 1786-ban kiadott, haladó szellemiségű toscanai büntetőkódexe, amely Európaszerte nagy visszhangot váltott ki – melyet jól mutat, hogy néhány éven belül német, francia és angol és latin fordítása is megjelent –, hiszen eltörölte a tortúrát, a halálbüntetést és a felségsértést. Tartalmazta az alapvető büntetési nemek között egyebek mellett a kitiltást egy meghatározott helységből, vagy a felsőbíróság területéről és a száműzetést is, amellyel együtt járt a kényszerlakhely kijelölése három körzetben, amely lehetett közeli, távolabbi, vagy egészen távoli, illetőleg a mai kiutasításhoz hasonlóan a nagyhercegség egész területéről.⁵⁸

A bűnös személy eltávolítása – mint szankció –, tehát mindvégig jelen volt a különböző korszakok joganyagában változatos formában, s így lesz ez a jövőben is, hiszen nemcsak az előző, hanem az új Btk. is tartalmazza a kitiltást, a kiutasítást, valamint új büntetésként a sportrendezvényekkel összefüggésben elkövetett büncselekményekre specializáltan a sportrendezvények látogatásától való eltiltást is. ■

IRODALOMJEGYZÉK

- BALOGH Ágnes: *Fejezetek a kiutasítás egyetemes történetéből*, Tudományos Dialóg, Jogtörténeti Különszám 2000., 26–29.
- BLUTMAN László: *A kiutasítás és a refoulement egyes jogi kérdései-Magyarország és az európai integráció*, In: Tanulmányok az Európai Unió jogi intézményei és a jogharmonizáció köréből, (szerk.: TÓTH Károly), József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara Nemzetközi Jogi Tanszékének kiadványai, Szeged, 1998.
- BLUTMAN László: *A kiutasítás és visszaküldés az alapjogok árnyékában*, Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominata, Acta Juridica et politica, Tomus LII. fasciculus 2., Szeged, 1997.
- BLUTMAN László: *A külföldiek kiutasításának különös akadályairól*, Acta Humana, 1997/27., 72–81.
- *Büntetőjog* (szerk.: MARGITÁN Éva), ELTE Eötvös Kiadó Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, 2010.
- ELEK Balázs: *A jogerő a büntetőeljárásban*, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi Tanszéke, Debrecen, 2012.
- GAL István László: *Gazdasági büntetőjog közgazdászoknak*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2007.
- HAJDU Lajos: *Az első (1795-ös) magyar büntetőkódex-tervezet*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1971.
- KUTRON Katalin: *A kiutasításról*, Ügyészek Lapja, 1999/1., 21–28.
- VUCHETICH Mátyás: *A magyar büntetőjog rendszere. I. könyv Elméleti büntetőjog*, Budán, A Magyar Királyi Egyetem Nyomdájában, 1819.
- 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 1979. évi 11. tvr. a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról
- 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról
- 2007. évi LXXX. törvény a menedéjogról
- 2009. évi LXXII. törvény a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távollétéről
- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- Az Európai Parlament és Tanács 2004/38/EK irányelve (2004. április 29.) az Unió polgárainak és családtagjainak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról, valamint az 1612/68/EGK rendelet módosításáról, továbbá a 64/221/EGK, a 68/360/EGK, a 72/194/EGK, a 73/148/EGK, a 75/34/EGK, a 75/35/EGK, a 90/364/EGK, a 90/365/EGK és a 93/96/EGK irányelv hatályon kívül helyezéséről 2004.4.30. HL L 158/77
- Debreceni Ítéltábla Bf.III.143/2009/49. számú ítélet
- Debreceni Ítéltábla Bf.II.780/2012/9. sz. végzése
- Legfelsőbb Bíróság Bfv. I. 679/2005. sz.
- Legf. Bír. Bf. V. 1.247/1999/5. sz.
- BH 1994.119.
- EBH 1999.86.
- BH 1994.119.
- BH 1998.3.
- BH 2007.211.
- EBH 1999.86.
- BH 2009.353.
- BH 2011.300.
- BH 2010.264.
- BH 2006.273.
- BH 2006.383.

⁵⁶ Balogh Ágnes: *i. m.*, 26. p.

⁵⁷ Hajdu Lajos: *Az első (1795-ös) magyar büntetőkódex-tervezet*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1971., 158. p.

⁵⁸ Uo. 52. p.